

905

**БҮТЭН МОНГОЛ
БҮРЭН АРДЧИЛАЛ**

АРДЧИЛСАН НАМААС УИХ-ЫН 2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨРИЙН ХУРААНГУЙ

СЭДЭВ

Эрчимт хөгжлийн 9 зорилт	2
Гэр бүл	3
Хүүхэд	4
Залуучууд	5
Оюутан	6
Ахмадууд	7
Тусгай хэрэгцээт хүмүүс	8
Нийгмийн бодлого	8
Эрүүл мэнд	9
Боловсрол	10
Шинжлэх ухаан	11
Гадаад суугаа Монголчууд	11
Бизнес, хөдөлмөр эрхлэлт	12
Мал аж ахуй	13
Газар тариалан	13
Татвар	14
Эдийн засаг	15
Боловсруулах үйлдвэр	16
Үндэсний баялгийн сан	16
Барилга бүтээн байгуулалт	17
Дэд бүтэц	17
Төмөр зам	18
Авто зам	19
Эрчим хүч	20
Байгаль орчин	21
Уул уурхай	22
Хууль ба шударга ес	23
Парламентын ардчилал	24
Гадаад харилцаа	24
Батлан хамгаалах, зэвсэгт хүчин	25
Онцгой байдлын салбар	25
Хотын утаа, түгжрэлийн шийдэл	26

ЗААВАЛ ХИЙХ 90 АЖИЛ

ГЭР БҮЛ

- Өрх толгойлсон эх, эцэгт хүүхдийг эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор эргэн төлөгдөх нөхцөл бүхий тэтгэлэг олгох тогтолцоо, богиносгосон ажлын цагийн хуваарийг мөрдөх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжих бодлогын хүрээнд хүүхдээ асран хамгаалж байгаа 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ өсгөсөн жилийн үнэлэмжийг шинэчлэн тогтооно.
- Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- Хот, хөдөөгийн болон гэр хорооллын иргэдийг хувийн орон сууцтай болгох чиглэлээр хувийн хэвшлийн оролцоог хангаж ажиллана.
- Иргэд өөрийн өмчилж авсан хашааны газар дээр айл, хөрш, гудамжаараа нэгдэн төлөвлөлт хийж, инженерийн дэд бүтцэд бүрэн холбогдсон амины орон сууц болгон дахин төлөвлөх ажлыг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан хэрэгжүүлнэ.
- Ипотекийн зээлийн хүүг бууруулах замаар сард төлөх хэмжээг багасгах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

ХҮҮХЭД

- Цэцэрлэг, сургуулийн нэг ангийн хүүхдийн тоог 30-аас хэтрүүлэхгүй байх стандарт хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Цэцэрлэг, сургуулийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар дүүрэг бүрт бага насны хүүхэд 1км-ийн радиус дотор цэцэрлэг, сургуульдаа хүрэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сургуулийн автобусаар үйлчилж, хүүхэд сургуульдаа аюулгүй ирж, буцах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- Дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төсөл хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхдийг хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс хамгаалах хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран тогтмол хэрэгжүүлнэ.
- Хүүхдэд тулгарч буй дээрэлхэх, үе тэнгийнхэний дарамт, шахалт болон эрүүл мэнд, сэтгэцийн бусад сорилт, бэрхшээлтэй холбоотой асуудлуудыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн төсөл хэрэгжүүлнэ.

ЗАЛУУЧУУД

- Залуучуудын хөгжлийн бодлогын чиглэлд үйл ажиллагаа явуулдаг бие даасан институт байгуулна.
- Залуучуудын хөгжлийн "Community center" байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- Залуучууд боловсрол эзэмшихэд туслах, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор тэтгэлэг олгож буй аж ахуйн нэгж, хувь хүнийг урамшуулах, дотоодын тэтгэлгийн тоог нэмэгдүүлэх төсөл хэрэгжүүлнэ.
- Орон нутагт ажиллаж буй залуучуудыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Монголын цахиурын хөндий буюу технологийн шийдэл ашиглаж, нийгэмд тулгамдсан хэрэгцээ, шаардлагыг шийдвэрлэж буй хувийн хэвшил, аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.

ОЮУТАН

- Оюутны сургалтын зээлийн тогтолцоог сайжруулна.
- Мэргэжлийн боловсролын сургуулиудад хөдөлмөрийн зах зээлийн хэрэгцээнд нийцсэн нарийн мэргэжлийн шинэ ангиудыг нээж, сургалтын хөтөлбөрийг шинэчилнэ.
- Гадаад улсын их, дээд сургуульд суралцах оюутны тоог үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- Гадаадад суралцаж, ажиллаж байгаа болон эх орондоо эргэн ирж байгаа залуучуудад зориулсан хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Мэргэжлийн боловсролын сургуулиудад хөдөлмөрийн зах зээлийн хэрэгцээнд нийцсэн нарийн мэргэжлийн шинэ ангиуд нээж, сургалтын хөтөлбөрийг шинэчилнэ.
- Инженерийн чиглэлээр мэргэжилтэн бэлтгэх хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- Иргэд ажиллангаа суралцах, суралцангаа хөдөлмөр эрхлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, 7 хоногийн цалингийн системийн зарчмаар төгсөгчдийг өөрөө өөртөө ажлын байр бий болгох, бизнес эрхлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

АХМАДУУД

- Ахмадын асрамжийн төвлөрсөн үйлчилгээг төрөлжүүлж, одоо байгаа асрамжийн үйлчилгээний үнэ тарифыг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.
- Ахмад настны хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих замаар алслагдсан бүс нутагт дутагдалтай мэргэжилтнүүдийг бүрдүүлэх "Ахмад мэргэжилтний алба" ажиллуулах санаачилга, хөдөлгөөн өрнүүлнэ.
- Ахмадын коллеж, сургалтын төв байгуулж, дахин ур чадваржуулах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Ахмадын эрүүл мэндийн тогтолцоог сайжруулна.
- Нийгмийн хамгааллын хүрээнд олгодог тэтгэмжийн хэмжээг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй уялдуулж, индексжүүлэн нэмэгдүүлнэ.
- Хамтын тэтгэврийн тухайхуулийг сэргээж, мөрдүүлнэ.
- Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар баримтлах бодлогоор тодорхойлсон олон давхаргат тэтгэврийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Тэтгэвэр авагчдын орлогыг нэмэгдүүлж, амьжиргаанд нь хүрэлцэхүйц хэмжээнд хүргэнэ.
- Ахмад настанд зориулсан бүсчилсэн сэргээн засах эмчилгээ, сувилгааны цогцолбор төвүүдийг аймаг, нийслэлд байгуулж, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.
- Тэтгэврийг цалингийн өсөлт, инфляцийн түвшинтэй уялдуулах бодлого баримтална.

ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭТ (ХӨГЖЛИЙН БЭРХШЭЭЛТЭЙ) ХҮМҮҮС

- Тусгай хэрэгцээтэй (хөгжлийн бэрхшээлтэй) хүн тогтмол орлого олох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Тусгай хэрэгцээтэй хүний асран хамгаалагчдыг дэмжих бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Тусгай хэрэгцээт иргэдтэй ажиллах мэргэжилтэн, дохионы хэлний орчуулагч, тусгай сургуулийн багш, мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх төлөвлөгөөт арга хэмжээ авч, нийгмийн баталгааг нь эрс дээшлүүлнэ.
- Тусгай хэрэгцээтэй хүүхэд, иргэдэд зориулсан сэргээн засах, хөгжлийн цогцолбор төвүүдийг нийслэл, орон нутагт байгуулна.
- Тусгай хэрэгцээтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлдэг болно.

НИЙГМИЙН БОДЛОГО

- “Хүүхдийн мөнгө” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлнэ.
- Халамжийг нэмэгдүүлэх бус, ажил хөдөлмөр, бизнес эрхэлж байгаа иргэдийн цалин хөлсийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- Тэтгэврийн доод хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.
- Багш, эмч нарын үндсэн цалинг нэмэгдүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.
- Багш, эмч нарын тэтгэвэрт гарах насыг уян хатан болгох эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.

ЭРҮҮЛ МЭНД

- Агаарын бохирдлоос үүдэлтэй амьсгалын замын халдварт өвчнийг 30 хувиар бууруулна.
- Эрүүл мэндийг дэмжих төвүүдийг байгуулж, КОВИД-ын дараах эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг цогц аргаар шийдвэрлэх бодлого баримтална.
- Яаралтай, түргэн тусламжийн үйлчилгээг тэлж, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдэд шилжүүлэх замаар иргэдэд ойр болгоно.
- Монгол хүний дундаж наслалтыг "80+" хүргэх стратеги боловсруулна.
- Үндэсний эм, эмнэлгийн хэрэгслийн үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжиж, нэн шаардлагатай болон түгээмэл эм, эмнэлгийн хэрэгслийг эх орондоо үйлдвэрлэнэ.
- Эмнэлгийн мэргэжилтний цалин, урамшуулал, хангамжийг ажлын ачаалал, мэргэжлийн онцлог, орон нутгийн алслалттай уялдуулан нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Эрүүл мэндийн даатгалын цахим технологийг нэвтрүүлж, өвчтөнд эмнэлгээ сонгох эрхийг олгоно.
- Уламжлалт анагаах ухааны өв санд тулгуурлан дэлхийд өрсөлдөх эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүн бий болгож, экспортод гаргана.

БОЛОВСРОЛ

- Нийгмийн хариуцлагын хүрээнд "Хүүхэд бүрт компьютер" хөтөлбөр хэрэгжүүлэх санал, санаачилгыг дэмжинэ.
- Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн, тогтвортой, улс төрөөс хараат бус байх нөхцлийг бүрдүүлж, удирдах албан тушаалтныг чөлөөлөх, томилох асуудалд аймаг, дүүргийн иргэдийн төлөөлөөс бүрдсэн "Боловсролын зөвлөл"-ийн саналыг харгалздаг байх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Хичээлээс гадуурх сургалт, дугуйлангийн хамрагдалтыг 75 хувьд хүргэж, суралцагчийн сонирхол, чадварыг нээн хөгжүүлэх сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг өргөтгөнө.
- Ерөнхий боловсролын сургалтын хөтөлбөрт заавал судлан үзэх хичээлийн тоог 10-аас дээшгүй болгож, сонгон судлах хичээлүүдийн тоог нэмнэ.
- Их, дээд сургуулийн эрдэм шинжилгээ, судалгаа, R&D чиглэлийн үйл ажиллагааг дэмжиж, ДНБ-ний 1.0 хувийг судалгаанд зарцуулдаг болно.
- Багш, судлаачдын судалгаа, шинжилгээний ажлыг олон улсад таниулах боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор их, дээд сургуулийн 1,000 багшийн "Академик англи хэл"-ний сургалтын тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

ШИНЖЛЭХ УХААН

- Шинжлэх ухааны удирдлагын хуучирсан бүтцийг орчин үеийн менежментэд нийцүүлнэ.
- Судалгаанд хөрөнгө оруулах төр, хувийн хэвшлийн түншлэл бүхий адилтгах санхүүжилт (Matching fund)-ийн хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Эрдэм шинжилгээний бүтээлийн нэгдсэн санг шинээр бий болгож, дотоодын бүх эрдэм шинжилгээний ажлыг нэг платформоос үзэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- Эдийн засгийн тэргүүлэх салбарт дэвшилтэт болон шинэ технологи, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нэвтрүүлж, нутагшуулсан аж ахуйн нэгжийг гааль, татвар, зээлийн бодлогоор дэмжинэ.

ГАДААДАД СУУГАА МОНГОЛЧУУД

- Гадаад улсад амьдардаг Монгол Улсын иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Гадаадад хөдөлмөр эрхэлдэг иргэдийн нийгмийн даатгалын тасалдлыг нөхөн төлөх эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Гадаад улсад оршин сууж буй Монгол Улсын иргэдийн нийгмийн хамгааллыг баталгаажуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээр байгуулна.
- Гадаадад оршин суугаа хүүхдүүдийн төрөлх монгол хэлний боловсролыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлж, цахим орчинд давхар суралцах хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Гадаад улсад суугаа Элчин сайдын яам, Консулын газрын үйл ажиллагааг сайжруулж, иргэдийн гомдлыг хүлээн авах, хянан шийдвэрлэх ажиллагааг сайжруулна.

БИЗНЕС, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

- Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, монгол хүний орлогыг нэмэгдүүлнэ.
- Худалдааны харилцааг зохицуулсан бие даасан хууль батлан хэрэгжүүлнэ. Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн экспортыг нэмэгдүүлнэ.
- Ажилгүйдлийн түвшинг 5 хувиас бага түвшинд байлгах хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлого, зохицуулалтыг хэрэгжүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн даатгалын тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Цалин хөлсийг ажлын байранд өнгөрүүлсэн хугацаагаар бус ажлын үр дүнгээр тооцдог аргачлалыг нэвтрүүлнэ.
- Цагаар ажиллах, гэрээр ажиллах, зайнаас ажиллуулах, сүлжээний маркетинг бүхий бараа, үйлчилгээний борлуулалт хийх зэрэг хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэрийг дэмжих замаар эмэгтэйчүүд, оюутан, залуучууд, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- Худалдааны тухай хуулийг батлуулж, худалдаа эрхлэгчдийн эрх ашгийг хамгаална.
- Жижиг, дунд болон бичил үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг гадаад зах зээлд гарах, хил орчмын худалдаанд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлнэ.

МАЛ АЖ АХУЙ

- "Хариуцлагатай, чинээлэг малчин" хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Мал, малын гаралтай бүх төрлийн түүхий эд, бүтээгдэхүүний үнэ цэнийг нэмэгдүүлж, эдийн засгийн эргэлтийг хурдасгах замаар малчдын амьжиргаа, орлогыг дээшлүүлэх нөхцөл бүрдүүлнэ.
- Мах, сүү, шувуу, зөгийний эрчимжсэн фермерийн аж ахуй эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгжийг хөрөнгө оруулалт, зээлийн бодлогоор дэмжинэ. Хот, аймгийн төв, томоохон суурин газрын хүнсний хангамжийг сайжруулж, үнийг тогтворжуулна.
- Мах, махан бүтээгдэхүүний гадаад зах зээлийг тэлж, олон улсын стандартад нийцсэн "Монгол мах" брэнд бий болгон хөгжүүлнэ
- Мал эмнэлгийн байгууллагын санаачилгад үндэслэн "Малын эмчилгээ, сувилгааны төв"-ийг төв, суурин газраас зайтай, бэлчээрийн бүс нутагт малчдад ойрхон байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.

ГАЗАР ТАРИАЛАН

- Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.
- Хөдөө аж ахуйн аналитикийг урьдчилан таамаглах хиймэл оюун ухаанд суурилсан платформыг хөгжүүлнэ.
- Технологийн банк болон үйлдвэр технологийн паркуудыг хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтаар байгуулахыг дэмжинэ.
- Газар тариалангийн бүс нутагт услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнснийногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжинэ.

ТАТВАР

- Ажлын байр, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлдэг тодорхой салбаруудад татварын хувь хэмжээг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- НӨАТ-ын тухай хуулийг шинэчилж, бизнес эрхлэгчдэд таатай орчин бүрдүүлнэ.
- Орчин үеийн өндөр технологи бүхий салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн уян хатан бодлого хэрэгжүүлнэ. Монгол Улсад импортлож буй өргөн хэрэглээний барааны гарал үүслийн код болон барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (БТКУС)-ийн кодыг уялдуулах технологийн шийдлийг гаргана.
- ОУЭЗХАХБ (OECD)-аас хэрэгжүүлж байгаа BEPS (орлогын сүүрийг багасгах замаар ашгийг шилжүүлэхийг зогсоох) санаачилгын хэрэгжилтийг бодитоор дэмжин суурьшуулах, татварын орчныг олон улсын стандартад нийцтэй болгоход онцгойлон анхаарна.
- Боловсролын тэтгэлэгт зарцуулсан аж ахуйн нэгжийн зардлыг татвар ногдох орлогоос чөлөөлнө.
- Ажил гүйцэтгэх, хөлсөөр ажиллах гэрээнд нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдуулахгүй.

ЭДИЙН ЗАСАГ

- Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн зардлыг 20 хувиар танана.
- Засгийн газрын өрийн ДНБ-д эзлэх хувь хэмжээг бууруулна.
- Зээлийн хүүг бууруулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Төрийн өмчит компаниудын засаглалыг сайжруулж, нээлттэй, олон нийтийн оролцоотой болгон хувьчлах замаар өгөөжийг нэмэгдүүлж, бүрдүүлсэн орлогыг өрийн дарамтыг бууруулахад зарцуулна.
- Төрийн албанаас хувийн салбарт шилжин ажиллахыг дэмжсэн эдийн засгийн хөшүүргүүдийг ашиглана.
- Хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах тогтолцоог сайжруулан Монгол Улсын нэр хүндийг өсгөж, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг жил бүр нэмэгдүүлнэ.
- Хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах тогтолцоог сайжруулан Монгол Улсын нэр хүндийг өсгөж, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг жил бүр нэмэгдүүлнэ.

БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР

- Газрын тос, нүүрс хими, кокс хими, өнгөт болон хар төмөрлөг, гангийн үйлдвэрийг дагалдах үйлдвэрийн хамт цогцоор нь байгуулна.
- Шатахуун импортлох бусад эх үүсвэрийг бүрдүүлж, шатахууны хараат байдлаас гарна.
- Зэсийн баяжмал, алт, мөнгө хайлуулж, цэвэршүүлэх үйлдвэрийг барьж байгуулах, зэс болон хайлш бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх үйлдвэрүүдийг байгуулахыг дэмжинэ.
- Бордооны үйлдвэрийг барьж, ашиглалтад оруулна.
- Ноос боловсруулах үйлдвэрийг сэргээж, ноосон эдлэл, бүтээгдэхүүн, ялангуяа шинэ бүтээгдэхүүн болох ноосон бордоо, ноосоор хийсэн барилгын дулаалга бүтээгдэхүүнийг экспортлоход анхаарна.
- Нүүрснээс байгалийн хий гарган авах үйлдвэр барих ажлыг эхлүүлнэ.

ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САН

- Үндэсний баялгийн сангийн хөрөнгийн удирдлагыг улс төрөөс хараат бус, мэргэжлийн багаар удирдуулан олон улсын болон дотоодын зах зээлд хөрөнгө оруулалт хийж, өсгөдөг тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- Үндэсний баялгийн санг төсвийн алдагдал болон улс төрийн амлалтад зориулан зарцуулахыг хуулиар хориглож, хуримтлуулна.

БАРИЛГА, БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

- 150,000 орон сууц хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар барилгын салбарт ажиллагсдыг бодлогоор дэмжинэ.
- Амины орон сууцны болон хуучин орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- “Тогтвортой орлого бүхий орон сууц” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, нийслэл, дагуул хотууд, бүсийн болон аймаг, сумын төвүүдэд 100,000 орон сууцыг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн байршилтай уялдуулан хүн амын зорилтот бүлэгт тааламжтай нөхцөлөөр бүтээн байгуулах хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.
- Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд аж ахуйн нэгжүүдэд татварын болон санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх замаар 50,000 айлын түрээсийн орон сууцны фонд бий болгож, үнэт цаасны зах зээлтэй уялдуулан хөгжүүлнэ.

ДЭД БҮТЭЦ

- Гэр хорооллын инженерийн дэд бүтэц (цэвэр ус, бохир ус ариутгах татуурга, интернэтийн шилэн кабель)-д холбож, халаалтыг төвлөрсөн болон сэргээгдэх эрчим хүчнийх үүсвэртэй амины орон сууц болгон дахин төлөвлөх ажлыг иргэдийн оролцоотой хэрэгжүүлж, амьдран суух байшингаа барихад урт хугацаатай, хүү багатай, орон сууцны ипотекийн зээлээр санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж ажиллана.
- Агаарын тээврийг либералчлах бодлого баримтална.
- Хөшигийн хөндийд агаарын тээвэр, төмөр зам, авто замын ачааны холимог терминал бүхий “Чингис хаан” карго логистикийн төв байгуулж, хөрш орнуудын сүлжээнд холбоно.

ДЭД БҮТЭЦ

ТӨМӨР ЗАМ:

- Тавантолгой – Гашуунсухайт чиглэлийн төмөр замын холболтыг хийж, ашиглалтад бүрэн оруулна.
- Сайншанд – Баруун-Урт чиглэлийн 350 км төмөр зам.
- Баруун-Урт – Хөөт – Бичигт чиглэлийн 340 км төмөр зам.
- Хөөт – Тамсагбулаг – Нөмрөг чиглэлийн 380 км төмөр зам; Хөөт – Чойбалсан чиглэлийн 150 км төмөр зам.
- Арц суурь – Нарийнсухайт – Шивээхүрэн чиглэлийн 1255 км төмөр замуудын бүтээн байгуулалтын ажлын санхүүжилтийг шийдвэрлэж, төмөр замын дотоодын сүлжээг өргөжүүлнэ.
- Төмөр замын сүлжээг өргөтгөж, “Богдхан” төмөр замын төслийг хэрэгжүүлнэ.

ДЭД БҮТЭЦ

АВТО ЗАМ:

Орон нутгийн авто замын сүлжээний хүрээнд нийт 3,000 км авто замыг шинээр барина.
Үүнд:

- Ховд – Улаангом 163.3 км авто зам.
- Алтай – Улиастай 198 км авто зам.
- Өлгий – Сагсай – Улаанхус 89.13 км авто зам.
- Улиастай – Цэцэг сүм 32.4 км авто зам.
- Улаанбаатар – Ар хөтөл – Эрдэнэт 92.1 км авто зам.
- Ерөө – Бугант 27.8 км авто зам.
- Өмнөдэлгэр – Биндэр 145.12 км авто зам.
- Жаргалтхаан – Дэлгэрхаан 56.2 км авто зам.
- Баруун-Урт – Сүхбаатар 61.9 км авто зам.
- Бор-Өндөр – Хэрлэн 179.7 км авто зам.
- Хамрын хийдийн уулзвараас – Зүүнбаян 8.2 км авто зам.
- Чойр – Мандалговь – Арвайхээр 487.73 км авто зам.
- Баяндалай – Гурвантэс 80 км авто зам.
- Арвайхээр – Хужирт 43.3 км авто зам.
- Баянхонгор – Шаргалжуут 54.1 км авто зам.
- Чойбалсан – Хавирга 125 км авто зам.
- Дархан – Алтанбулаг нэмэлт 2 эгнээ 118 км авто зам.
- Баянхошуу – Бичигт 329 км авто зам.
- Чойбалсан – Баянхошуу 160 км авто зам.
- Завханы Сонгино – Тэс – Арц суурь боомт хүртэлх 130 км авто зам.
- Чойбалсан – Баруун-Уртыг холбох босоо чиглэлийн 201 км авто зам.
- Алтай – Бургастайн боомт хүртэлх 320 км авто зам.
- Азийн авто замын сүлжээний АН-3 чиглэлийн Алтанбулаг – Улаанбаатар – Замын-Үүдийг холбосон 990 км хурдны авто замыг ашиглалтад оруулна.
- Авто зам ашигласны төлбөр хураах тогтолцоог цогцоор нь судалж, цахимжуулна.

ДЭД БҮТЭЦ

ЭРЧИМ ХҮЧ:

- Эрчим хүчний хэрэглээг дотоодоос 100 хувь хангаж, эрчим хүч экспортлогч улс болно.
- Эрчим хүчний салбарт ухаалаг үнийн систем нэвтрүүлнэ.
- Эрчим хүчний экспортын 5 ГВт хүчин чадлыг бий болгоно. Нарны эрчим хүчний 2 ГВт, салхины эрчим хүчний 2 ГВт, нүүрсний 500 МВт, цэнэг хураагуурын 500 МВт хүчин чадлыг бий болгоно.
- Нарны эрчим хүч, цэнэг хураагуур хосолсон станц байгуулна.
- Дархан 100 МВт нар, 50 МВт цэнэг хураагуур.
- Чойр 100 МВт нар, 50 МВт цэнэг хураагуур.
- Мандалговь 200 МВт нар, 100 МВт цэнэг хураагуур.
- Айл өрхийг хосолмол эх үүсвэртэй болгож, илүү үйлдвэрлэсэн цахилгаан эрчим хүчийг сүлжээнд нийлүүлдэг "өрх бүр эрчим хүч үйлдвэрлэгч" болох боломжийг бүрдүүлнэ.
- Улаанбаатар хотод хог хаягдлыг дахин боловсруулж, цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэх цахилгаан станц байгуулна.
- Аж ахуйн нэгжийн цахилгаан, дулааны эрчим хүчний үнийг бодитой тогтоож, тогтвортой байлгана.
- Ураны нөөцийг түшиглэн атомын цахилгаан станц барих бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Усан цахилгаан станц нэмж барих төслийг дэмжинэ.

БАЙГАЛЬ ОРЧИН

- Усны нөөцийн хомсдолоос сэргийлж, гадаргын усыг хуримтлуулах, хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- Усны хэрэглээг бүрэн тоолууржуулж, ус ашиглалтын үр ашиг, хэмнэлтийг сайжруулна.
- Ус "Хэрлэн - говь", "Орхон - говь", "Туул - говь" төсөл хэрэгжүүлнэ.
- Саарал усны ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ.
- Говь, хээрийн бүсэд газрын доорх усны ордын орчимд үерийн усыг тогтоон барих далан, шингээх худаг, нэвчүүлэх цөөрөм байгуулах замаар усны нөөц баялгийг арвижуулах, нөхөн сэргээх технологи нэвтрүүлнэ.
- Бэлчээрийн ургамлын сэргэх чадавхид суурилсан менежментийг улс даяар нэвтрүүлнэ.
- Цөлжилттэй тэмцэх шинэ технологи нэвтрүүлж, олон улсын хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

УУЛ УУРХАЙ

- Орос, Хятадыг холбосон авто зам, төмөр зам, хийдамжуулах хоолой, эрчим хүчний шугам, нефтийн хоолойн зэрэг бүтээн байгуулалтын төслүүдийг дэмжиж, тухайн төслүүдэд монгол хүн түлхүү ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Хариуцлагатай уул уурхайн зарчмын дагуу нөхөн сэргээлт, хаалтын асуудлыг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцан гүйцэтгэдэг болгоно.
- Хариуцлагатай уул уурхайн зарчмын дагуу нөхөн сэргээлт, хаалтын асуудлыг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцан гүйцэтгэдэг болгоно.
- Баялгийн шийдвэрт иргэдийн оролцоог хангана.
- Байгалийн баялгаас орж буй орлого, төсөв, тендерийг иргэдээр хэлэлцүүлдэг тогтолцоог шинэ шатанд гаргана.

ХУУЛЬ БА ШУДАРГА ЕС

ХҮНИЙ ЭРХ:

- Төрийн албан тушаалтан, даргын эрх мэдлийг хамгаалсан төрийн бодлогыг өөрчилж, иргэний эрхийг хамгаалсан, иргэдэд үйлчилдэг хууль зүйн бодлоготой болно.
- Иргэд сайн дураар эрхээ шаардан жагсаал, цуглаан хийхэд зөвшөөрөл авдаг байдлыг халж, урьдчилан мэдэгдсэнээр жагсаал, цуглаан хийх эрхийг нээлттэй болгон хуульчилна.

АВЛИГА:

- Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн эсрэг шүгэл үлээгчдийг хамгаалах, дэмжих хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ.
- Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн ялын бодлогыг одоогийн түвшнээс 3 дахин чангаруулж, авлигаас олсон орлогыг шууд хураан авч, улсын төсөвт төвлөрүүлнэ.

ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬ:

- Прокурорын байгууллагыг гүйцэтгэх эрх мэдэлд харьяалуулж, нэгдсэн босоо удирдлагын тогтолцоог хална.
- Прокурор болон өмгөөлөгчийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад үүсдэг тэгш бус байдлыг арилгана.
- Цахим худалдааг зохицуулах хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлж, цахим гэмт хэрэг, халдлагаас иргэдийг хамгаална.

ПАРЛАМЕНТЫН АРДЧИЛАЛ

- Улсын Их Хурлын өргөдлийн байнгын хороог сэргээн байгуулж, шууд ардчиллын хэлбэрийг парламентын хяналтын нэг эх үүсвэр болгоно.
- Данхар төрийн бүтцээс татгалзсан Засгийн газрыг байгуулж, цомхон, чадварлаг, чанартай засаглалын бүтцийг бий болгоно.
- Нийслэлийн Засаг даргыг нийслэлийн иргэд шууд сонгодог болно.
- Олон нийтийн сүлжээнд иргэний үг хэлэх, үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөнд хязгаарлалт тогтоохгүй байх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ

ГАДААД ХАРИЛЦАА

- Хоёр хөрштэйгөө найрсаг, тэнцвэртэй харилцаж, өөрийн үндэсний эрх ашигт нийцсэн өргөн хүрээтэй хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.
- Гуравдагч хөршийн орнуудтай бүх талын харилцаа, хамтын ажиллагааг түлхүү хөгжүүлэх чиглэл баримтална.
- Дипломат албыг бэхжүүлэхэд тусгайлан анхаарч, тус албанд ажиллагсдыг сургаж бэлтгэх, давтан сургах, томилон ажиллуулах асуудлыг Үндэсний аюулгүй байдлын хэмжээнд авч үздэг, ёс суртахууны өндөр шаардлага тавьдаг журмыг хэвшүүлэхийг зорьж ажиллана.
- Гадаад бодлогыг улс төржилтөөс ангид, нэгдмэл байлгах зарчим баримтлан төр, засгийн байгууллагуудын гадаад харилцаанд нэгдсэн зохицуулалт хэрэгжүүлнэ.

БАТЛАН ХАМГААЛАХ, ЗЭВСЭГТ ХҮЧИН

- Нисгэгчгүй онгоц, дроныг зэвсэгт хүчний тусдаа төрөл болгон хөгжүүлж, шинэ ангиудыг бий болгоно.
- Энхийг сахиулах ажиллагаанд үргэлжлүүлэн оролцож, бүс нутгийн хэмжээний энхийг сахиулагчдыг сургах олон улсын төвийг Монголд байгуулна.
- Хөрш орнууд болон гуравдагч хөрш, стратегийн түншлэл бүхий орнуудтай аюулгүй байдлын салбарт нягт хамтран ажиллаж, аюулгүй байдлын гэрээ байгуулна.
- Мэргэжлийн цэргийн тоог нэмэгдүүлж, хиймэл оюун ухаан, технологийн өндөр чадавхи бүхий кибер цэргийн ангийг шинээр байгуулна.
- Цэргээс тэтгэвэрт гарсан албан хаагчид шинээр ажил эрхлэх, өөр мэргэжлээр суралцахыг урамшуулсан тусгайхөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

ОНЦГОЙ БАЙДЛЫН САЛБАР

- Онцгой байдлын салбарт илэрч буй алдааны үндэс болох холимог тогтолцооны гажуудлыг засч, иргэнээ хамгаалах зорилгоор иргэний аюулгүй байдлын төрийн нэгжийг шинээр байгуулан түргэн тусламж, галын дуудлага, аваар осол, халдварт өвчин, гамшгийн үеийн удирдлагыг нэгтгэнэ.
- Стандартын шинэчлэлийг бүрэн эхлүүлж, бүс нутгийн онцлогт тохирсон, дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлсэн үндэсний нэгдсэн стандартыг шинэчлэн батална.
- Онцгой байдлын салбарын хүний нөөцийн бодлогыг тогтвортой ажиллуулах чиглэлээр хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулна.
- Онцгой байдлын албан хаагчдыг олон улсын аврах ажиллагаанд тогтмол оролцуулж, өндөр хөгжилтэй орнуудтай хамтран аврагчдын солилцооны хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

ХОТЫН УТААНЫ ШИЙДЭЛ

- Гэр хорооллын айл өрхүүдийг цахилгаан халаагууртай болгох чиглэлээр судалгаа хийж, судалгаанд тулгуурлан боломжийг бүрдүүлнэ.
- Нийтийн тээврийн удирдлага мэдээлэл болон хяналтын төвийг шинэчилж, замын сүлжээнд ухаалаг систем нэвтрүүлнэ.
- Улаанбаатар хотод трам барих төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.
- “Богдхан төмөр зам” төслийг хэрэгжүүлж, төмөр замын сүлжээг өргөтгөнө.
- Нийтийн аж ахуйн нэгжийн хяналтад зориулсан ус, тог, дулааны зардлыг хэмжих автоматжуулалтын нэгдсэн систем нэвтрүүлнэ.
- Яндан, нүхэн жорлонг жилд 20-оос доошгүй хувиар бууруулах төсөл хэрэгжүүлнэ.

ЗАМЫН ТҮГЖРЭЛИЙН ШИЙДЭЛ

- Төвлөрлийг сааруулж, Улаанбаатарын дагуул хот, бусад хотуудыг холбосон хурдны авто замын сүлжээ байгуулна.
- Улаанбаатар хотын тойрог авто замын сүлжээ, гүүрэн гарц, хоёр түвшний уулзваруудыг барьж байгуулна.
- Улаанбаатар хотод босоо чиглэлийн авто зам, гүүрэн болон нүхэн гарцуудыг барьж байгуулна.
- Баруун 4 замаас зүүн 4 зам хүртэлх гэрлэн дохионуудыг бууруулна.
- “Толгойт” өртөөнөөс “Амгалан” өртөө хүртэл өдөр тутмын зорчигч тээврийн трам явуулж, холбогдох дэд бүтцийн шугамын ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.
- Зайсангаас Долоон буудал хүртэл явган хүн, дугуй, скутерээр зорчих 4 улирлын битүү хоолойг газар дээгүүр болон доогуур барина.
- Улаанбаатар хотын авто зогсоолын шинэ төлөвлөлтийг хийж, авто зогсоолын менежментийн боловсронгуй тогтолцоог бий болгоно.
- Авто замын торлосон сүлжээ бодлогын хүрээнд “Гудамж” төслийг үргэлжлүүлэн авто зам, гүүр, уулзваруудыг шинээр байгуулна.
- Богдхан уулыг сэтэлж, Төв аймгийн Зуунмод хоттой холбох тунелийн бүтээн байгуулалтын “Их Богд” төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

 Ардчилсан нам
 @democraticpartym

www.democraticparty.mn
info@democraticparty.mn
7733-1206

